

**Concentració
contra el PHN**
Més de 2.000
persones es
troben a
Mequinensa
contra el
transvassament
de l'Ebre

**Poetes al
Moncayo**
Diferents
creadors de parla
castellana,
catalana,
aragonesa i
anglesa es van
trobar a Grisell en
la Trobada
Internacional
de Poesia

**Frenar la
despoblació**
Municipis del
Mesquí com la
Sorollera i la
Torre de Vilella
prenen
mesures per
garantir la seua
supervivència

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

1,80 €

Any 3 • núm. 20 • La Franja, setembre-octubre de 2002

**Obert l'Eix viari de la Llitera,
entre Saidí i Tamarit**

**LA FRANJA,
MÉS UNIDA**

ANNA ENJUANES

Marcelino Iglesias inaugurant la carretera Saidí-Tamarit

EDITEN:

Associació Cultural del Matarranya
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 11 52
A/e: associació@matarranya.com
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Apartat de Correus 116, Fraga (Baix Cinca)

DIRECTOR:

Màrio Sasot

COORDINADORS:

Josep Galan, Enric Marqués
i Hipòlit Solé

COL·LABORADORS:

C. Alcover, D. Badia, S. Barber, A. Bengochea, F. Blanch, M. Blanc, J. Boix, D. Borbon, V. Borbon, T. Bosque, A. Capdevila, J.A. Carré-gallo, J. Cases, C. Castany, A. Castellnou, A. Enjuanes, J.L. Escuer, M. Espitia, J. Esplugas, P. Fontoba, R. Ferrer, G. Francino, J. Galan, Q. Gibert, M. Gimeno, À. Huguet, V. Ibarz, V. Labara, O. Labat, P. Labat, J. Laforga, C. Lapresta, A. Larré-gola, J.A. Llerda, E. Marqués, C. Martí, M. Martínez, Mauri, C. Massagué, M. Mateo, D. Maza, C. Mesalles, I. Micolau, J. Micolau, G. Miret, J. Montclús, H. Moret, J. Motis, A. Orús, J. Pallarol, J. Puche, A. Quintana, Ll. Rajadell, F. Ricart, M. Riu, M.C. Roca, E. Sabaté, A. Sáez, J. Salleras, M. Sampietro, J. San Martín, C. Sancho, X. Sebastià, J.L. Seira, A. Serés, J. Seuma, R. Sistac, R. Solana, C. Terés, R. Ventura, P. Vidal, D. Vidallet, G. Xacon.

CORREU ELECTRÒNIC:

tempsdefranja@wanadoo.es

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

974 47 19 93 / 93 805 02 70

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

EN VENDA A:

Albelda

Estanc Conchita

Calaceit

Papereria Abàs

El Torricó

Llibreria Pilarín

Fraga

Llibreria Badia, Estanc Bollic,

Llibreria Cabrera

Lleida

Llibreria de la Generalitat

Mequinensa

Papereria González

Reus

Llibreria Gaudí

Saidí

Llibreria Panadés

Saragossa

Kiosko Hermanos Vidal

Tamarit

Estanc Patrío

Tortosa

Llibreria El Temple

Vall-de-roures

Llibreria Serret

Una crida al compromís

Benvolguts escriptors i lectors de la Franja:

En el número 19 de *TdF*, Esteve Betrià ens anunciava l'edició, en dos anys, de la col·lecció «Les Cadolles», continuadora de l'esperit de la col·lecció «Quaderns de la Glera», l'objectiu principal de les quals va ser –i seguirà sent– donar a conèixer nous escriptors aragonesos de llengua catalana. Nous escriptors que haurien d'implicar nous lectors. Nous lectors que s'han de buscar i trobar. Nova gent que hauria d'adquirir el compromís de comprar els llibres dels autors novells. Editar un llibre és una feina complexa, però senzilla: només cal un autor, una entitat que s'encarregui d'editar i un públic lector. No parlarem de la complexitat i sí de la senzillesa. Sempre hi ha projectes per a editar. D'això no en falta. Hi ha, a més, l'Associació Cultural del Matarranya i l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, la maquinària dels quals es posa en marxa en cada nou llibre, maquinària que està ben engraixada atès que totes dues associacions ja fa temps que editen. Queda la part dels lectors. Aquestes associacions no poden llançar-se a editar sense tenir assegurades, el màxim possible, les sortides i sense tenir assegurat el públic lector. Qualsevol fracàs econòmic, a més de desanimar, suposaria una greu crisi en les febles finances de les associacions. Per això, cada una d'aquestes associacions està conformada per un nombre de socis compromesos a rebre els llibres editats que faciliten tirades de 400, 600 i fins i tot 1000 exemplars. Naturalment amb l'ajut dels ajuntaments, les Diputacions i, sovint, alguna que altra entitat.

Però, posem per cas, com podrà editar un llibre el Centre d'Estudis Ribagorçans si està

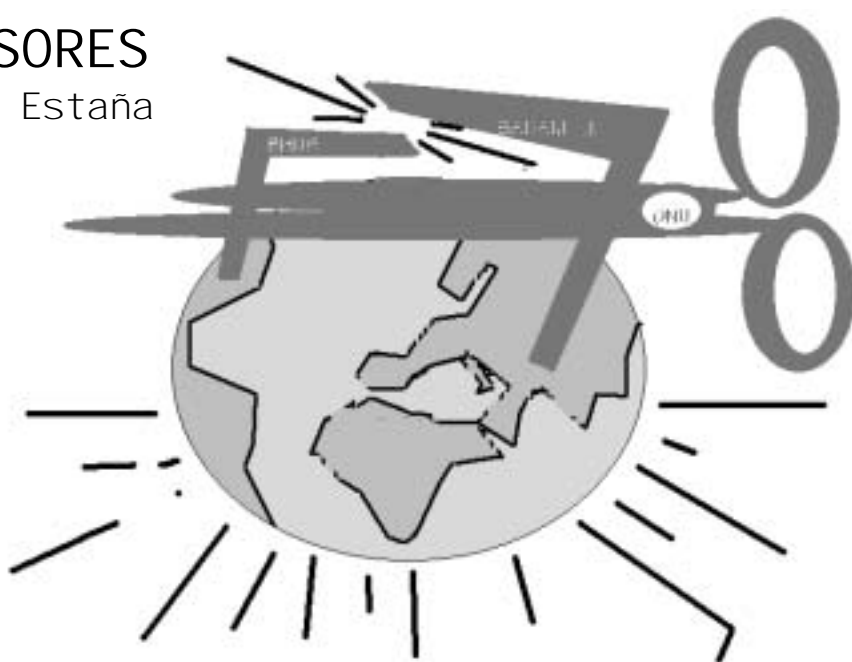
mancat de la infraestructura social de què gaudeixen les altres associacions? Ara per ara, no ho podrà fer, evidentment. I, no obstant, *TdF* sap que hi ha moltíssims ribagorçans oberts a aquestes reflexions i, fins i tot, desitjosos, d'aportar el seu granet d'arena per tal que els nostres escriptors, els nostres investigadors, de totes les comarques de la Franja, puguin donar a llum les seues obres. De la mateixa forma que l'ASCUMA i l'IEBC-IEA han mobilitzat tot el sector de catalanolectors sensible als problemes i a la cultura de la Franja, el gran nombre de ribagorçans que resideixen a la comarca natural, a la província de Lleida, a Barcelona, a Catalunya o a l'Aragó, ha de fer possible que el futur treball editorial del CERI sigui viable des del principi. I qui diu aquestes tres associacions també ha d'esmentar un futur Institut o Centre d'Estudis Lliterans.

Quedi clar, consegüentment, que *TdF* fa una crida a apuntalar la labor d'edició de llibres en català de les associacions que hi treballen. I que no n'hi ha prou amb la bona voluntat: cal un compromís lliure i decidit.

Possiblement, algun dia, la nostra gent serà capaç de plantejar temes menys localistes –la polèmica ha saltat aquests dies a la premsa–: aleshores, el mercat de tots els Països Catalans estarà al nostre abast. Però, mentrestant, i ateses les limitacions de la nostra gent de ploma, caldrà reforçar els nostres escriptors i els nostres temes, amb la nostra gent. Aquest és un ball que hauríem de ballar tots els que lluitem per la nostra llengua i la nostra cultura. Aquest és un convit a què hi sou tots convidats. No hi ha dos sense tres. El CERI també acabarà tenint una massa social notable. Cal, estimats lectors, que hi penseu.

ESTI SORES

Mi guel Estaña

s u m a r i

2

Editorial

3

Salutació del director

3

Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista

Anton Abad, cantautor

12

La Llitera i la Ribagorça

15

Tema del mes:

Mequinensa, cor de la lluita en defensa de l'Ebre

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:

La residència d'Estudiants a Catalunya (1921-1939)

salutació del director

El passat 19 de setembre es va obrir al tràfic l'eix longitudinal (Nord-Sud) de la Llitera, que uneix d'una manera més fluïda i ràpida les comarques de la Llitera, Cinca Mig i Baix Cinca, des de Saidí a Tamarit.

Les comunicacions han estat des de sempre una assignatura pendent, vital per als interessos econòmics i la supervivència de les comarques de la Franja. L'eix ha començat per unir dos de les comarques amb més futur econòmic de les nostres terres encara que cap territori de l'àmbit rural està exempt de problemes.

A part de propiciar sinèrgies enriquidores des de tot punt de vista entre ambdós comarques, la nova i moderna carretera deuria aproximar a zones fins ara més aïllades com és el cas de l'Alta Ribagorça a través de la connexió de l'Eix lliterà amb la N-230 que recorre la marge dreta del Noguera fins a Vielha.

Queda pendent l'anhelada connexió del Baix Cinca (Fraga-Mequinensa) amb el Baix Aragó i el Matarranya. Mentre no arriba, pobles terolencs com la Sorollera o la Torre de Vilella busquen eixides particulars al seu futur que passen fonamentalment per acollir immigració i la restauració de cases per al Turisme Rural.

Mario Sasot

cartes dels lectors

Els reis que vénen d'Occident

Encara que com a simple lectora només puc opinar, volia manifestar la meua disconformitat amb la portada que obre el darrer número de *TdF*, on es pot veure una fotografia del rei d'Espanya en la seua visita al Matarranya. Cal recordar, com a aragonesos, que va ser un Borbó, avantpassat del rei actual, qui va abolir els furs dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó.

Juan Carlos I ni ens ha tornat el que ens correspon (que ara cal pidolar) ni ha demanat perdó per les afrentes dels seus avantpassats. Però és que va ser el mateix Juan Carlos I en persona qui, en la cerimònia de lliurament del premi Cervantes de l'any passat, que casualment coincideix amb el dia d'Aragó, va voler tornar-nos a convèncer d'allò de «nunca fue la nuestra lengua de imposición», que com a catalanoparlants de la Franja no podem sentir més que amb estupefacció. Ja sé que el republicanisme no està de moda, que la revista ha d'informar i que algun benefici va deure reportar la visita reial a terres del Matarranya, però d'aquí a dedicar-li una portada al rei Juan Carlos, crec que no ens està bé ni com a aragonesos ni com a catalanoparlants.

Carme Massagué

El dret de viure

El dret de viure és consubstancial a tota persona i ningú pot infringir el manament de la Llei de Déu, que s'expressa ben clarament amb el «no mataràs».

A començaments del segle XVIII, catalans i aragonesos ens vàrem veure involucrats en una autèntica guerra europea que coneixem com a Guerra de Successió. Quan els nostres aliats,

Anglaterra principalment, els va convenir, ens varen deixar sols davant les poderoses nacions, amb els respectius exercits, de França i Castella. Des de llavors, sota el jou dels reis absolutistes Felip V, Carles III i següents, la llengua catalana, i també l'aragonesa, han estat perseguides.

Durant el segle passat, les dues dictadures militars han estat especialment eficaces en la històrica tasca de matar la personalitat dels que formen la comunitat catalanoparlant en el territori, no pas petit, que va des de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar.

Però destruir i eliminar un poble arrencant-li el principal signe d'identitat que és la seva llengua, no és pas una feina senzilla. Han passat reis i dictadors, han passat tres segles i la col·lectivitat catalanoparlant és ben viva encara en la major part del seu país, tot i que en algunes zones, una part de la població hagi cedit donant alegries als poders centralitzadors com és el cas de la Catalunya Nord, o zones del País Valencià com Alacant i comarques properes, València ciutat, o alguns barris perifèrics de Barcelona. Tant de bo que totes les ciutats i comarques que formen l'àmbit conegut com a Països Catalans, tinguessin la fidelitat a la llengua dels passats com la tenen les comarques de la Franja de Ponent: el futur i la prosperitat de la llengua catalana estarien plenament assegurats. L'Aragó de parla catalana podria fer una feina cívica molt important amb accions de defensa de la llengua a països com València, Catalunya, les Illes i comarques del Rosselló, més que a casa seva mateix que, per ara, no les necessita. Els pobles han de saber defensar el seu dret fonamental a la pròpia vida i a la seva llengua.

Feliu Matamala
Girona

Al vent

El passat dia 4 d'agost vam presentar un CD a Beseit, en homenatge al desaparegut amic Desideri Lombarte, basat en les seves poesies, transformades en cançons, que uns quants músics vàrem compondre i interpretar per tal de difondre els versos del nostre poeta en un mitjà més assequible per tothom, com és la cançó, que no pas la lectura, més aspra de rosegar, sobre tot si és poesia. Hi van participar conjunts coneguts, amb acompanyaments musicals com ara Quico el Célio, de Tortosa o Túrnez i Sesé, de Barcelona/Torredarques, la Coral de Beseit, Jean Pierre i Mallén, de Queretes, i Bengoechea de Calaceit recitant poemes. Jo vaig actuar sol, acompanyat a la guitarra, com en els vells temps. Quan estava dalt de l'escenari, vaig pensar i així ho vaig recordar al públic, en aquells pioners, els Espinàs, Llach, Raimon, Guillem d'Efak, Pi de la Serra, Guillermina Mota i tota la colla de Setze Jutges i altres que sense gaire acompanyament, només amb la veu i la guitarra, varen despertar en tots nosaltres un sentiment de país i de llengua que només amb discursos o llibres difícilment s'hagués estès tant com ho va fer a través de la cançó. Jo no sé si el nostre disc despertarà gaires noves consciències, tant de bo que així fos, però és indubtable que contribuirà al coneixement de l'obra de Desideri i a constatar que la nostra pobra, menyspreada, ignorada llengua pot servir per transmetre, per si sola o acompanyada de música i veus, els sentiments, les imatges, la ironia i la tristesa que només un poeta com Desideri sabia plasmar en versos.

Miquel Blanc

La Sorollera i la Torre de Vilella, dos experiències pioneres en la repoblació del medi rural

■ Lluís Rajadell

La Sorollera ha adoptat mesures per a frenar la despoblació que amenaçava la supervivència del poble

Els projectes desenvolupats els darrers anys a la Sorollera i la Torre de Vilella per atreure nous veïns que puguen reviscolar els pobles, mantenir els serveis disponibles –forn de pa i bar a la Torre de Vilella– i recuperar o crear-ne altres de nous –escola a la Sorollera– s'han convertit en iniciatives demostratives de les possibilitats dels municipis del Baix Aragó i del Matarranya per a invertir el que pareix una imparable tendència a la despoblació. El llibre *Estrategias de recuperación de población en zonas rurales*, editat per distintes administracions i organismes gestors del programa europeu *Leader* a Espanya i França, presenta les actuacions que s'han realitzat a la Sorollera i la Torre de Vilella como a iniciatives consolidades i emblemàtiques. L'autor del treball relatiu a estes dues experiències, Joaquín Lorenzo –gerent de la «Organización para el Desarrollo del Mezquín y el Matarraña» (Omezymba)–,

adverteix que si no es posen en marxa amb decisió plans de desenvolupament de les àrees rurals «s'haurà de tancar bona part dels pobles de l'interior i penjar el cartell «només obrim per vacances».

Lorenzo fa un repàs als motius del despoblament de la zones rurals –a partir dels anys cinquanta i seixanta del segle XX especialment greu i accelerat– i de les possibilitats de frenar o inclús invertir esta tendència. L'anàlisi de l'evolució demogràfica al Baix Aragó i el Matarranya no pot ser més decebedor. Únicament Alcanyís i Calanda han incrementat la seua població en els darrers cinquanta anys. Tots els altres han anat cap avall sense parar fins avui mateix.

En els darrers quinze anys, dels tres pobles estudiats –Calaceit, Vall-de-roures i Calanda– només Calanda i Vall-de-roures s'estabilitzen o guanyen població. Calaceit recula. La pèrdua de població és més acusada als pobles que tenen entre 250 i

1.000 habitants. En estos dos grups de municipis es pot encara frenar la regressió demogràfica aplicant mesures que faciliten l'accés a l'habitatge, la millora de serveis i la creació de llocs de treball per a les dones, principalment.

L'estudi adverteix que la pitjor situació la pateixen els pobles que tenen menys de 250 habitants, on, a més de les millores recomanades per als municipis més poblats, s'han de prendre iniciatives que permeten la «captació de nous pobladors». Si no arriben veïns de fora, l'evolució vegetativa abocarà estos pobles menuts a la desaparició. És, precisament, a dos pobles amb menys de 250 habitants, la Sorollera i la Torre de Vilella, on s'han materialitzat les dues iniciatives «repobladores» abans esmentades.

En tot l'àmbit d'Omezymba –a les comarques del Baix Aragó i el Matarranya– l'envelliment provocat per l'emigració és evident i greu. El 23% de la població té més de 65 anys i només el 22% té menys de 19 anys.

El retrocés demogràfic és més suau actualment però apareix un nou perill per als pobles més menuts: L'emigració és produeix actualment des dels pobles menudets cap als més grans i a les capçaleres comarcals. Joaquín Lorenzo considera una «badada» centrar el creixement de les principals poblacions de la zona Omezymba en l'absorció dels habitants dels poblets del voltant. Esta tendència es produeix, segons Lorenzo, per la millor oferta de serveis del nuclis grans –en

ANTONI LLERDA

Plaça de la Sorollera

especial Alcanyís—, per l'oferta laboral més variada i per la concentració de les inversions immobiliàries en les capçaleres degut que la rendabilitat d'estes mateixes inversions «és negativa» en els municipis menuts.

Per a invertir la tendència a la despoblació el primordial és, evidentment, crear llocs de treball i després habilitar habitatges, terrenys per a indústries i cases, millorar els serveis i una bona «predisposició» d'institucions i població per a l'acollida d'immigrants. Els nous pobladors, per que el seu assentament sigui més fàcil, haurien de ser gent emigrada dels pobles o els seus descendents, persones coneixedores del medi rural i amb una cultura pròxima a la dels pobles de destinació. En cas contrari, hi pot haver més problemes per a la integració i estabilització dels nous veïns.

Les dos iniciatives «reobladores» més «treballades» dins de l'àmbit d'Omezymia son les de la Sorollera i la Torre de Vilella. La primera gira al voltant d'una cooperativa, «El

Tancat», creada per quasi tot el poble on es van posar en comú terres ermes i on es va fer, a més, una important inversió 3.600 euros per família associada. Aprofitant estos recursos van atraure a vàries famílies, van crear llocs de treball i van aconseguir reobrir l'escola, tancada des de feia molts anys per manca de xiquets.

A la Torre de Vilella el poble i l'Ajuntament es van mobilitzar per a evitar la pèrdua de dos serveis bàsics, com el bar i el forn de pa. Van posar anuncis als diaris per a buscar famílies interessades a portar estos establiments. Al remat, van seleccionar una família que s'ha fet càrrec del negoci amb el recolzament i les ajudes de l'Ajuntament.

A més d'estes experiències de nous pobladors, s'ha de comptar amb empresaris que arriben del medi urbà cansats de la ciutat i posen en marxa negocis, como els hotels de La Torre del Visco o La Parada del Compte. També hi ha casos de xics jòvens amb vincles amb els pobles que es farten de la ciutat i vénen a viure al medi

rural. Encara que el més freqüent és el de persones que van emigrar i, després de jubilar-se, retornen als seus pobles de naixement.

Totes estes experiències del Baix Aragó i també les seues «receptes» per a frenar la caiguda de la població al medi rural s'inclouen en *Estratègies de recuperació de població en zones rurales*, que també exposa altres iniciatives desenvolupades a la regió de Limousin, a França, o a les més properes províncies de Guadalajara i la serra del nord de Madrid.

SUBSCRIU-T'HI

974 47 19 93

93 805 02 70

Les basses del Matarranya: de les paraules als fets

Els usuaris de l'aigua del Matarranya estan d'enhora-bona. A primers d'agost van començar les obres de construcció d'una de les dues basses laterals previstes a la part baixa del riu per emmagatzemar aigües sobrants. Les màquines de l'empresa Necso ja treballen en el moviment de terres i en la retirada de la malea i els arbres de zona afectada per la bassa de la Vallcomuna, que tindrà una capacitat de 2,2 hectòmetres cúbics i un cost de 4,3 milions d'euros. Està situada entre els termes de Massalió i Maella. Al setembre està previst l'inici dels treballs del segon «minipantà», el de la Trapa, que podrà replegar 1 hectòmetre cúbic d'aigua i que costarà 9 milions d'euros. Este segon projecte, situat al terme de Maella, inclou una elevació de l'Ebre que dispara el preu final. El finançament de les obres corre a càrrec del Ministeri de Medi Ambient.

El president del sindicat de regants del Matarranya, José María Puyol, es va mostrar emocionat per l'inici de la bassa de la Vallcomuna, un projecte que compta amb el recolzament de tots els sectors socials de la conca, que van acordar a Favara l'any 1999 la construcció de dos petits embassaments laterals per a regular el riu i garantir les necessitats mínimes de la conca.

Puyol va afirmar que la construcció de les dues basses tres anys després del «Pacte de Favara» és un «èxit per a tots els habitants de la conca del Matarranya». Les basses estaran operatives, previsiblement, l'any 2004.

L.R.

Escriptors del Matarranya

Recentment, ha aparegut a la revista *El Temps*, un article de l'escriptor lliterà Josep A. Chauvell titulat "Literatura endogàmica a la Franja?". L'escrit es centra exclusivament en tres llibres escrits per autors matarranyencs i editats per l'Associació Cultural del Matarranya.

Critica bàsicament dues coses: el fet que els escriptors utilitzen massa paraules dialectals i que l'ACM no mira gaire la qualitat d'allò que publica.

Chauvell, com a habitant de la Franja, hauria de saber que la principal dificultat de la llengua és, precisament, el ser considerada com a eina de cultura. La proximitat de la Llitera amb Lleida deu facilitar que els lliterans assumeixin que el seu idioma és el mateix que el de l'altra banda de la Ribagorçana. Al Matarranya, les referències idiomàtiques són menys potents i més llunyanes. Per això hi ha una prioritat: que la gent pugui identificar allò que un autor ha escrit amb el que parla a casa.

Respecte a la qualitat de les obres és un tema opinable. Precisament, dues de les que ell analitza m'han sigut molt elogiades per lectors solvents i no-matarranyencs. A més, segons els seus estatuts, l'ACM donarà suport a la producció literària, cultural i artística dels seus associats. Si després algun d'aquests autors té qualitat i producció suficient, ja el fitxaran les editorials que es guanyen la vida amb la venda de llibres. El cas és que una demografia tan reduïda com la nostra ha donat un Jesús Moncada, una Mercè Ibarz o un Desideri Lombarte. No està gens malament, no?

Carles Terès

La 13a Trobada Cultural del Matarranya a Beseit

■ Carles Sancho

La 13a Trobada Cultural del Matarranya organitzada per l'Associació Cultural del Matarranya es va celebrar enguany a Beseit del 2 al 4 d'agost i ha seguit una de les més exitoses de les convocatòries estiuenques, tant pel que fa a la participació de la gent com per la quantitat i diversitat de les activitats celebrades.

Els actes van començar el divendres 2 amb una exposició de fotografies del valldalgorfà Vicent Pellicer: «El Delta de l'Ebre: un oasi per a les aus». En acabar va tenir lloc la projecció de diapositives "Els Ports: un paradís de pedra".

El dissabte al matí al Palau l'antropòloga Pepa Nogués va presentar i comentar l'exposició "Ataüllar el món des del Molinar" en homenatge a Desideri Lombarte.

Seguidament el professor Artur Quintana, presentà el llibre *Epistolari de Desideri Lombarte*, del qual ell mateix n'ha estat el recopilador. A la tarda una altra presentació d'un llibre de Vicent Pellicer: *Endevineu els ocells* i a continuació una activitat didàctica «Lo meu moixó» per a les menudes i menuts també al Palau. El

Presentació al Palau de l'exposició sobre Desideri Lombarte

concert de la Coral de Beseit dirigit per Margarita Celma i el grup Kinèsis de Calaceit va dur el públic a un nou escenari: l'ermita de Santa Anna. Les dues formacions, en la seua especialitat, són les més reconegudes i valorades a la nostra comarca. Havent sopat, a la plaça de la Constitució, va iniciar-se l'actuació dels músics tortosins Quico el Cèlio, el Noi i el Mut de Ferreries que com cada any ens acompanyaren en la trobada.

El diumenge al matí, a la Galeria d'Art de la Fàbrica Noguera va presentar-se el llibre de J. A. Carrévalo Espurnes editat a la col·lecció Lo Trull, i on l'autor recull diver-

ses narracions mont-roginés. Molts dels participants en la trobada vam anar al dinar de germanor que havien preparat els organitzadors a les fondes Urquizú i Roda. A continuació l'Associació de Jòvens de Pena-roja van presentar l'obra de teatre «Un llop boget».

L'acte de cloenda va tenir com a marc la plaça de la Constitució on Carles Terès va presentar el CD *Una roella al cor*, en homenatge a Desideri Lombarte, amb l'actuació d'alguns dels artistes participants en el disc: Quico el Cèlio, el Noi i el Mut de Ferreries, Túrnez & Sesé, Jean-Pierre & Mallén, Miquel Blanc i la Coral del Beseit.

L'Associació Cultural del Matarranya va posar a la venda durant la trobada un CD d'un dels primers cantautors matarranyencs, el favarol Àngel Villalba, *30 anys de cançons*, el seu primer treball gravat on fa una selecció de les composicions més celebrades dels seus recitals.

Cal agrair especialment la col·laboració en al trobada a l'Ajuntament de Beseit, a l'Associació Cultural el Palau, a l'empresa de serveis turístics Senda i als responsables del centre artístic de l'Antiga Fàbrica Noguera.

Quico el Cèlio... van obrir la presentació del disc «Una roella al cor»

Èxit de participació en l'acte central del Correllengua a Fraga

■ Guillem Xacon

GUILLEM XACON

Aquest 15 de setembre prop de dos-centes persones de Fraga i comarca, així com de la resta de la Franja de Ponent han fet una cercavila festiva amb l'objectiu de reivindicar l'oficialitat de la llengua i el reconeixement dels drets elementals dels ciutadans de la Franja de Ponent, avui relegats a un estadi de ciutadania de segona al no ser-los-en reconeguts.

La cercavila va transcórrer pel casc antic de Fraga fins a la plaça de l'ajuntament on Josep Mesalles i Berta Menén, dos jóvens fragatins del Casal Jaume I van ser els responsables enguany de la lectura del manifest del Correllengua. Tot seguit al passeig Cegonyer actuaren els grallers de l'Almodí, interpretant jotes i cançons tradicionals de les nostres terres.

Els organitzadors, els Casals Jaume I, la Plataforma per la Llengua, la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana i altres organitzacions de

la Franja es mostren enormement satisfets per l'èxit de la convocatòria i tan sols lamenten l'incident que vàrem patir només començar l'acte per un incontrolat aliè a l'acte.

El Correllengua passa enguany per catorze viles de la Franja acompanyat de concerts, obres de teatre, animació infantil i d'altres activitats culturals i festives, sempre buscant la dignifica-

ció de la nostra llengua.

Des del Casal Jaume I ens felicitem que Fraga sigui ja un referent capdavanter en l'àmbit del Correllengua a les comarques de Ponent i que la societat d'aquesta ciutat del Baix Cinca, haja vist clarament que és el moment d'exigir que tots els habitants de la Franja han de tenir reconeguts els seus drets i la seua existència.

Pirates

Cada camí hi ha més preocupació per això de la pirateria musical. Les noves tecnologies com internet i les gravadores de discos ja estan a l'abast de tothom, i això vol dir que es pot aconseguir tot tipus de música a bon preu. El passat mes de juny, paral·lelament a la vaga general se'n va fer una de musical. Algunes emissores de ràdio privades van deixar de programar música durant tot un dia recordant el problema que representa per a qui viu de la música això de gravar-se discos o comprar gravacions al carrer. Va ser curiós que Ràdio 3, que és una emissora musical pública, no s'apuntés a la protesta sent una emissora molt preocupada a recolzar propostes artístiques de qualitat per molt arriscades que siguin. Pensant-ho bé, crec que Ràdio 3 va fer bé, ja que la protesta només defensava les grans discogràfiques i no els músics, perquè les emissores privades només programen artistes en funció el profit que en poden treure i la música que programen segueix exclusivament els criteris del mercat, a l'igual que els artistes que les interpreten. Potser ara, la indústria de la música haurà de canviar el tipus de producció i distribució i adaptar-se als nous temps. Les discogràfiques, com els rucs, igual desapareixen perquè ja no són de profit. Ara bé, el que és segur és que els discos seran una mica més barats.

Òscar Labat

La taberna de la biuda (I)

Si, estimat lector, en veure les faltes d'ortografia del títol –i alguna més que en trobaràs– que encapçala aquest bitllet, et fan pampallugues els ulls o se't trenquen els vidres de les ulleres, no perdes la serenitat. No és una pujada o baixada de la tensió. Tranquil. Simplement es tracta de la darrera obra de teatre de les germanes Beán, i cal aclarir que, com que elles no coneixen les regles, està perpetrada en ortografia orientaragonesa, perpetrament dut a terme per D. Àngel Hernandez, president dels *Amics de Fraga*. Ara bé, l'ideòleg i *filòleg* que ha inventat aquesta gramàtica és D. Éctor Castro, humil col·lega de Joan Coromines, de Veny, de Badia, del mateix Fabra, a qui contradiu públicament manifestant que la parla de la Franja no és català. Una discussió típica de les altes esferes de la Filologia i de la Dialectologia. Ara, D. Ernàndez i D. Éctor ja han inventat cada un d'ells una gramàtica. D. Éctor va decidir, per tal d'obviar als seus socis i seguidors quèstió tan peliaguda, eliminar les *v*, i d'ací el títol. *A la taberna de la biuda ña bon bi*. Tot parell. S'han acabat els problemes. I, ja llançat, fora també les *h*. Ara bé, després de fer la de riure a nivell planetari amb la creació del C.A.C.A.O, i del Timo, se n'han adonat que també farien la de riure amb les *h*, atès que els dissortats gramàtics porten sengles *h*, en el seu nom i cognom. Caso'n dena! I ara què fem? Doncs direm que som una excepció. Doncs, sí, sí que ho són d'exceptuals aquest parell. *Biure per beure...*

Josep Galan

Caritas Fraga presenta el seu informe sobre immigrants 1996-2001

■ Jaume Casas

L'arribada d'immigrants a Fraga és un procés progressiu i que no minvarà en els pròxims anys, ans al contrari. El nombre d'estrangers que ens arriben s'incrementarà encara més i cada vegada arribaran de més zones i països del món. Aquesta és una de les principals conclusions que extrau Càritas Fraga de l'experiència que porta acumulada en els últims anys d'atenció a temporers i immigrants i que ha plasmat en un informe sobre Temporers i Immigrants 1996-2001.

En aquest informe s'observa el creixent nombre d'immigrants que, sols o en família, van arribant a Fraga darrerament. La progressió anual és evident i, en dos anys –del 99 al 2001–, Càritas ha passat d'atendre una desena d'immigrants a abastar el centenar. Pel que fa a famílies, si en el 99 se'n van establir a Fraga unes deu, el 2000 es van atansar a la vintena i, aquest any passat, la xifra s'ha enfilat a la quarantena. En total, es calcula que ara mateix hi ha a la nostra ciutat uns vuit cents immigrants empadronats i 68 famílies, amb un total de 120 fills. El retrat robot de l'immigrant a Fraga seria un algerià fadrí d'uns trenta anys, que resideix en el casc històric.

Els responsables de Càritas creuen que el nombre d'immigrants que arriben a Fraga augmentarà. Andrés Sánchez, membre de Càritas, ha assenyalat al respecte que «les gràfiques així ho indiquen, i res no fa preveure que aquest increment que es produeix cada any es vagi a aturar els pròxims».

Pel que fa a procedència, els magrebins segueixen sent clara majoria (més de la meitat), alhora que la presència d'uropeus de l'Est va augmentant progressivament i s'equiparen ja amb

els africans subsaharians. Per famílies, n'hi ha unes 25 de marroquines, unes vint, búlgares, i la resta es reparteixen entre Algèria, Malí, Nigèria, Lituània, Guatemala, Colòmbia, Uruguai, Gàmbia, Equador, Romania i Kazakstan. Curiosament, mentre que hi ha més algerians solters, les famílies són majoritàriament marroquines, fet que es pot explicar per la situació de cada país, «ja que Algèria és una societat més urbana, amb una educació universalitzada, mentre que el Marroc és una societat més rural i menys culturitzada. A més, els joves d'Algèria fugen de la situació de guerra civil que el seu país viu». L'informe de Càritas assenyalava també que la major part dels immigrants que viuen sols ho fan en el Casc Històric, mentre que tres de cada quatre famílies viuen als Afores.

Independentment del seu origen, tots ells es troben, quan arriben al nostre país, amb la mateixa situació de desemparament i problemes d'alimentació, necessitats bàsiques, allotjament, treball i legalització. «La qüestió dels permisos de treball i residència segueix sent el principal problema, ja que la il·legalitat en què es troben els impedeix de trobar un treball en condicions, que és el que garanteix una vida més o menys digna. De totes formes, ells valoren per damunt de tot el tracte humà dels que els reben, el fet de no sentir-se menyspreats». En eix sentit, el de l'acceptació i la integració, Andrés Sánchez creu que «s'ha avançat una mica en els darrers anys. El tracte i el coneixement mutu entre les persones de diferent origen facilita una major acceptació. La gent se n'adona, en quant els tractes, que són persones amables i molt agraïdes,

cosa que va esfondrant barreres. A més, en els col·legis, s'hi està treballant molt bé, i quan veiem la canalla jugant sense cap problema, els pares ens plantegen si també els adults podem prendre un cafè junts». Càritas realitza un seguiment de cada família que atén. Una de les dades que es desprèn de la seua pròpia experiència és, segons Maribel Mir, assistenta social de Càritas Fraga, que «l'estar en una família facilitat la integració dels immigrants, especialment pel paper que hi juga la dona».

Tot i que la problemàtica és molt semblant, també hi ha diferències entre els immigrants, en funció del país d'on procedeixen. Així, els magrebins segueixen sent els més marginats, mentre que els africans de raça negra són els més acceptats. Segons Maribel Mir, «els africans subsaharians solen arribar de Malí, Guinea, etc. i ho solen fer amb el permís de treball i de residència en regla, per la qual raó troben ràpidament treball, mentre que hi ha molts magrebins en situació irregular. Això també es nota en la qualitat dels habitatges de cada col·lectiu. Pel que fa als immigrants d'Europa de l'Est, tenen el mateix problema legal que els magrebins».

A l'informe de Càritas, s'hi recull també el nombre de temporers que són atesos anualment, que ascendeix a 1.135 persones, més de la meitat dels quals es reben en els mesos de Juny i Juliol.

En els últims anys, s'observa que els temporers arriben cada vegada més i més prompte, cosa que planteja seriosos problemes d'atenció, «i enguany no pareix que vagi a canviar. De fet ja han arribat famílies en busca d'un treball que encara no existeix».

La VI Escola d'Estiu a la Franja es va dedicar a la dramatització i l'ensenyament de la llengua

■ M. Carme Mesalles

Enguany, l'escola d'estiu de la Franja, s'ha celebrat a Fraga els dies 3 i 4 de setembre, amb la proposta de «L'ensenyament de la llengua i la dramatització.»

La conferència inaugural titulada: «En el Centenari de Jacint Verdaguer» per Joaquim Arenes, Cap de Servei d'Ensenyament del Català de la Direcció General d'Ordenació de la Generalitat de Catalunya, va estar un recull d'informació de les diverses etapes de la vida del poeta donant-nos a tastar una mica de l'obra, gaudint de la bellesa i de la forma de les paraules.

A càrrec de Rosa Pereta, logopeda del CREDA de Lleida, ha estat sensibilitzar als assistents de com parar compte amb l'únic instrument que tenim per a tota la vida: la veu,

ensenyant-nos com respirar, ciudar el gest, l'entonació i el registre de veu, etc.

La ponència d'Antoni Navarro, assessor del CEFIRE de Sagunt (València) va versar sobre la dramatització i dinamització de l'aula per a la classe de llengua i literatura, mentres que el taller de Paco Paricio, dels «Titiriteros de Binèfar» va consistir en crear situacions i personatges utilitzant la paraula, les gesticulacions, el to, el silenci... com els actors al teatre per tal de descobrir les tècniques més adients a l'aula.

Els assessors del SEDEC de Barcelona Josep Vives i Mercè Maure realitzaren dos tallers amb activitats lúdiques per afavorir l'ús de la llengua i guanyar expressivitat.

També es va presentar una

exposició didàctica itinerant «les llengües un gran tresor» on es mostrava la importància de la diversitat lingüística al món. La colla l'afició un grup de teatre novell de Torrent de Cinca es va presentar en escena amb l'obra *El testament de l'oncle Anastasio* una obra escrita per Francesc Eixemenis

i adaptada per Angel Garrigó dirigida per la professora Maria Betrian Esteve, plena d'humor i sensibilitat. L'avaluació d'aquesta actuació, al igual que de la resta d'activitats, va ser molt positiva per part dels assistents que remarcaren la valúa dels ponents, l'ambient i l'organització.

ESTAMPES RIBERENQUES

Ignorància, incompetència, franquisme

■ Francesc Serés

Fa molta cosa haver d'escriure un article com aquest l'any 2002.

Dues de les conseqüències més ingrates de la «transició» i dels primers anys de la «democràcia» van ser la desmobilització de la societat civil i l'amnèsia col·lectiva que va fer oblidar els estralls de la dictadura. Totes dues semblen tramar un text infame publicat dins del programa de festes de Saidí. Es tracta d'un pamflet insultant, tant per allò que diu que té d'històric (sic), com per allò que hauria de tenir de curós per ser un text editat amb l'aquiescència de la Comissió de Fiestas.

Us explicaré per què. El text perpetra una descripció de la història de Saidí en clau franquista trenta, sense filtre ni contextualització, d'un llibre d'un capellà de la localitat dels primers anys 60. S'hi poden llegir paràgrafs com aquest, tot parlant de l'Ermida de Sant Antoni: «*Fue saqueada y destruida a últimos de julio de 1936 por personas de la localidad, imbuidas de ideas sectarias y anarquistas. (...) A los tres años de la liberación de Zaidín del yugo marxista, es decir, el año 1941, se pensó en reconstruirla*». És un text on encara es parla de «periodo rojo» o del

poc interès que tenien la gent del poble perquè els seus fills tinguessin una instrucció: a Saidí, segons el que s'ha publicat, les famílies volien que els seus fills seguissin essent analfabets. No tinc paraules. Aquest escrit, que apareix sense signar, sense que ningú se'n faci responsable, qüestionaria si més no la Comissió de Fiestas que depèn de l'Ajuntament.

Després de llegir-ho i rellegir-ho només en vénen al cap tres possibilitats. La primera és la ignorància de l'autor. La segona és la deixadesa i la incompetència a l'hora de publicar una barbaritat com aquesta: qui s'havia de llegir el text no ho ha fet. La tercera, més greu, és que el que es diu ja vagi bé i que combreguin amb el que diu el text: certament, aquest escrit filo-feixista conjuga molt bé amb els nous aires d'un país que no vol recordar el passat franquista.

Donarà l'Ajuntament o la Comissió de Fiestas alguna explicació i dirà qui és l'autor o autora? Apareixerà alguna nota oficial escrita per part dels responsables d'aquest disbarat que arriba a dir que als anys vint als pares de Saidí tant els feia que els seus fills fossin analfabets? Com podeu posar un text que insulta així al poble que representeu i quedar-vos tan amples? Això penseu dels vostres iaies i iaies?

Els que heu publicat o finançat això, donareu alguna explicació, alguna disculpa a la gent que tenia familiars o amics entre aquests que queden qualificats com a analfabets i que es descriuen com sectaris i anarquistes, als que van patir la dictadura, als que van anar als camps de treball? Sabeu quanta gent de Saidí va patir aquells anys? Amnèsia o feixisme?

Anton Abad, cantautor

«Jo faig una música»

El cantautor saidinenc Antonio Abad Chavarría, Anton Abad de nom artístic, acaba de presentar aquesta tardor a la Fira Internacional de la Cançó de Vic – amb gran èxit de contractes, contactes, crítica i públic, per cert – el seu quart treball discogràfic titolat: *Sic de poble*. Després d'una trajectòria de 25 anys

fent cançons i defensant-les amb prou dignitat per desenes d'escenaris arreu de la Franja, la resta d'Aragó, Catalunya, etc. i amb dos «vinils» i un CD gravats anteriorment (*Avui és un dia com un altre*, *Lo ball de la polseguera* i *Cap problema*, apareix ara amb nous músics i nova orquestració (tant sols el seu amic i

paisà, Màrio Sasot, roman entre els artistes participants en treballs anteriors), després d'haver passat un llarg i accidentat procés de gravació amb una companyia discogràfica, Samfònia, i d'edició i distribució amb una altra «Disc-Medi» que és la que finalment ha tret el disc al carrer.

tindria cap tipus de referència ni cap tipus de validesa per als altres. Si un no escriu el seu propi discurs es que ja pot plegar. Però al marge de tot això, com diu una cançó de *Sic de poble*: «...los problemes de l'home ballen la melodia al voltant d'un mateix violí...». En açò vull dir que tots los dubtes que pot tenir el ser humà són pareguts per a tots, de tal forma que els temes d'avui en dia com podrien ser l'amor, l'emigració o la marginació... estan també sempre englobats dins del marc de la vida rural.

P. Com veus la vida rural a Saidí? Quina evolució immediata li veus? Positiva o preocupant?

R. Home, la vida rural tindria que estar molt més recolzada. Encara que un poble com Saidí no pot tindre massa queixes de patir una situació social «fotuda» des del punt de vista econòmic, des d'un punt de vista estrictament cultural no acabe de despegar. I potser no acabe de despegar, com a nivell general del país, pels poders mediàtics, que d'alguna forma, manipulen moltíssim a la gent, havent-hi molta gent que no té una consciència cultural massa clara. Però centrant-me en lo cas de Saidí, possiblement no és tan preocupant com podrien ser els pobles de la part dels Monegres pel que fa a la immigració o a una projecció de vida més estable. D'altra banda però, l'agricultura esclavitze molt, i l'experiència la pots tindre tu a casa teua en ta família que al fi i al cap són uns esclaus de la feina i on també m'incloc jo. No sé si això és un tipus de qualitat de vida...

P. Què creus que es podria fer per activar una vida cultural més rica a Saidí?

R. En estos moments tenim

Pregunta: Anton, què trobarem en aquest teu nou treball?

Resposta: La idea del que es pot trobar al disc es pot sintetitzar en lo seu títol, que ho és a més a més, d'una de les cançons: *Sic de poble*. Al fi i al cap, és aquesta identitat que sent qualsevol per les seues pròpies raïls, és a dir, per la seua pròpia vida al voltant del seu origen, la seua infància... però on s'hi pot reflectir la vida de qualsevol home. Per un altre costat, lo disc és el quart i marke una evolució. Així, en lo temps he anat perfilant una idea, que és aconseguir una espècie de denominació d'origen del que és un medi rural.

P. Quin tipus de música dirí-

em que hi ha a *Sic de poble*?

R. Diria música en raïls, música popular però en raïls.

P. Podríem dir algun altre cantautor conegut que mos pugue fer idea del tipus de música que tu fas?

R. Si, per exemple, un tipus de música com la que jo faig l'està fent en aquests moments un cantant mallorquí que es diu Biel Majoral.

P. És difícil compatibilitzar ser pagès i cantant?

R. No, no em sento ni pagès ni cantant, sinó que únicament i exclusivament un home més.

A més, és fàcil compatibilitzar aquestes dos dedicacions: per exemple, mentre jo treballo la terra puc compondre amb una

certa facilitat. Puc estar podant presseguers de forma mecànica mentre tinc el cap ocupat en melodies o en lletres. Només fa falta tindre un pentagrama a una butxaca i a l'altra una paper en blanc, on vas anotant melodies i lletres que se t'ocorren. És senzill si saps musica, i així és com naixen les cançons, al voltant d'un mateix concepte, la terra, lo treball al terme...

P. Podem dir que la vida rural és la principal font d'inspiració dels teus treballs? Evidentment, però no solament la vida rural. La vida rural és on jo em moc i el que conec. Una persona ha de contar als altres allò que coneix, que viu i que sent profundament, perquè sinó no

ca popular amb rails»

l'Associació del Branquil, com també l'Institut de d'Estudis del Baix Cinca, que són agrupacions i plataformes que tenen un referent com són la llengua o la cultura. Però, reitero, també s'ha de reconèixer que el poder mediàtic és molt important. Què es pot fer? Ho ho se, potser intentar canviar des de dalt, però si des de dalt no s'inciten unes determinades iniciatives culturals, no es té aquesta necessitat de cultura, d'alimentar l'esperit i la forma de veure les coses des d'un punt de vista crític. Si tot això no està, la gent en determinats moments, enlloc de reaccionar d'una forma positiva, passe. Possiblement és això el que interessa, que la gent passe, i desgraciadament nos trobem en una massa que està ací com en un estadi i que criden goool!, però que marxen frustrats si no guanyen... i a seguir vivint així.

P. A les teues cançons hi ha una fidelitat absoluta al català de Saidí. Fins a quin punt renunciar al nostre català a favor d'un català més estàndard té podria donar un àmbit de difusió més ampli?

R. Des del meu punt de vista buscar un cantautor en rails és més important. És a dir, quan jo vaig plantejar-me cantar en català, ho vaig fer quan ja portava molt temps cantant en castellà, però vaig fer una parada, i vaig preguntar-me cap a on podia tirar, i vaig decidir encarar-me a l'origen. També he renunciat a cantar un català estàndard, perquè després de tot un ha de procurar ser ell amb totes les conseqüències. De totes formes també hem de partir de la base que la música és un llenguatge universal: jo per exemple no entenc l'anglès, però l'escolto molt perquè també

m'arribe el missatge...això vol dir que la música és un llenguatge universal.

«No em sento ni pagès, ni cantant, sinó un home més».

P. Voldria saber quina percepció tens de com s'acullen los teus treballs a diversos àmbits? A Saidí?

R. A Saidí m'ha costat molt aconseguir entrar a la gent, perquè quan vaig presentar el segon disc, al ball hi havia quatre gats, però al tercer i al quart disc la plaça de missa estava plena de gent. Per tant la valoració la faig positiva. La gent ha assimilat perfectament que sóc un més, que treballa tots los dies com ells, però que a més a més faig música. Al principi no estava ben vist perquè no s'entenia com se podia ser cantant i pagès a l'hora, però poc a poc la gent va canviant perquè veuen la teua evolució, i des d'aquest punt de vista em sento satisfet.

P. A Catalunya i l'Aragó?

R. A l'Aragó m'ha costat molts anys pel tema de la llengua, perquè he estat el primer cantant que ha cantat en la seua pròpia llengua i això m'ha costat històries com ser despatxat de molts escenaris, de marginar-me en lo tema de la llengua... Però habitualment canto a la ciutat de Saragossa, que és molt complicada, i està sempre ple, en una quantitat de gent molt important perquè realment els hi interese. També he de reconèixer que les associacions de la Franja han fet un treball de base molt important, donant prestigi i una

LLUIS PUIG

identitat de la llengua catalana dins d'Aragó. És una feina que hem fet de mica en mica, que hem fet entre tots i que jo he contribuït en lo meu granet d'arena al llarg d'aquests anys, cantant a les tres províncies durant molt temps, arribant a ser una persona respectada si més no, i això ja em serveix.

P. I per les Catalunyaes?

R. És francament positiva ja que crec que sóc una persona que dins del món de la cultura musical me coneixen.

P. I els lectors de *Temps de Franja* que no vivim habitualment a Saidí o a la Franja, quan podem esperar veure't actuar per les capitals?

R. A Saragossa vaig estar-hi fa dos setmanes a l'Auditori, i a Barcelona hi estaré entre novembre i desembre, dos dies, al Teatre de Dansa i Música de la Generalitat, per a la presentació del disc. Lo 6 i 7 de setembre estaré al Mercat de Música Viva de Vic, i també a Manresa els dies 1, 2 i 3 de novembre. Ah! i a juliol vaig ser al festival que fan als Ports, a prop de Morella, a Castelló, on vaig compartir escenari amb lo grup Al Tall.

P. Quin paper juguen les administracions en lo recolzament de les músiques tradicionals o dels cantautors?

R. Intervenien, ja que hi ha festivals que, directament o indirectament, estan recolzats per l'Administració posant una part de pressupost. Encara que el seu paper podria ser una mica més actiu perquè la situació a què s'ha arribat en la música tradicional o la cançó és deplorable. Quasi l'han extingit voluntàriament, perquè en un moment determinant va tenir molt pes i això feie mal, ja que la cançó sempre ha segut un gran enemic del poder i sempre ho serà. Un home quan escriu la seua pròpia cançó no es por trair mai, ja que si és coherent no pot ficar-se una bena als ulls i ací els cantautors sempre han demostrat ser coherents, i crec que mai seran bons aliats del poder.

P. Per acabar, que implica ser cantautor avui en dia?

R. Un cantautor és un home que té un punt de vista crític sobre el món que viu, perquè si no sigués crític no escriuria les seues pròpies cançons. A més a més, té la necessitat de comunicació i d'explicar als altres el que ell veu, ja que la música i la lletra són mitjans de comunicació.

Anton, moltes gràcies i molta sort amb *Sic de poble*.

Albert Serés
Maria J. Vicente

A Kofi Annan

Benvolgut Kofi,

Ja sé que és molt demanar, que des d'una viletta de la Franja, com és Montanui, puguin arribar fins a un secretari general de l'ONU aquestes línies, escrites per un maellà de naixement. Tot i així, voldria donar-te el meu suport a la lluita que estàs duent, des del teu càrrec, a favor de la pau entre els pobles. Homes com tu fan falta en aquest món si volem que regni la concòrdia entre els pobles i es desterrin per sempre la guerra.

Avui, el món està passant per una situació molt delicada i cal que persones com tu es multipliquin per demostrar als altres que les guerres són el més greu error que l'home pot cometre, que les utilitza per amagar els interessos econòmics i polítics dels països dominants. No es pot permetre que hi hagi ni una guerra més en el món i totes les persones de seny, hem d'unir-nos per tal d'evitar que d'altres utilitzin aquests mètodes, que intenten afavorir a un grup d'homes a costa dels demés. MAI LA GUERRA, KOFI!! Les guerres no solucionen res i que els USA vulguin venjar-se, amb una guerra anunciada i desitjada pel president Bush, per la humiliació soferta a les Torres Bessones, símbol del seu poder econòmic i polític, implicarà greus conseqüències.

Amic Kofi, en la web <http://www.antiglobalizacion.org> em solidaritzo, com artista solidari (Miguel, Estaña), com a ciutadà del món, per l'eliminació de les guerres i convido tothom a fer el mateix: ni un innocent més, mort.

Una abraçada. Sí als llibres, no a les armes.

Miquel Estaña

Marcelino Iglesias inaugura l'Eix de la Llitera

■ Aleix Castellnou

Alcaldes del Baix Cinca i la Llitera amb Javier Velasco, J. Àngel Biel, Marcelino Iglésias i Benigno Blanco

El president d'Aragó, Marcelino Iglesias, inaugurarà el passat dia 19 de setembre l'Eix de la Llitera, el tan esperat tram de la xarxa viària aragonesa denominat A-1241 que uneix Saidí i Tamarit. Així mateix, és previst estrenar de manera imminent l'Eix del Cinca, que possibilitarà la circulació entre Fraga i Montsó. I abans que acabi l'any es pretén també deixar enllestit el tram que va de Fraga a Vilella de Cinca, lo que suposarà un total de 150 kilòmetres de xarxa viària recuperada. La realització d'aquestes infraestructures millorarà notablement la comunicació entre les comarques del Baix Cinca i la Llitera a la vegada que permetrà a tots els usuaris d'aquestes carreteres transitar per la zona amb fluïdesa. Des del Baix Cinca estant, ara només resta fixar una data plausible per posar fi a les obres del tram de la carretera Nacio-

nal 211 que uneix Mequinensa i Casp, i que és a hores d'ara una de les carreteres més desballestades d'Aragó.

L'acte oficial de la inauguració de l'Eix de la Llitera es realitzarà a Tamarit. En aquesta localitat, el president d'Aragó, acompanyat, entre d'altres, de José Àngel Biel, el seu vicepresident, de Javier Velasco, responsable d'obres públiques de l'ens autonòmic, pronunciarà unes paraules posant èmfasi en l'esforç realitzat per la DGA pel que fa a la millora de les comunicacions viàries de les comarques de la Franja. Quant a això, cal destacar que la creació d'aquestes infraestructures ha suposat per a la DGA una inversió de més de 7 milions d'euros, donat que és aquesta Administració qui en té les competències.

De fet, aquestes millores, que es feien eternes, han estat una de les principals reivindicacions

dels habitants d'aquestes comarques, i especialment dels veïns del Baix Cinca, segons una enquesta de l'empresa A+M publicada recentment a la secció anomenada «El Comarcómetro» del diari *Heraldo de Aragón*. Concretament, aquest diari informava que un 55,6% dels habitants del Baix Cinca pensa que les comunicacions viàries en aquesta comarca són regulars, més aviat deficitàries; un 15,5%, en canvi, les considera dolentes o bé molt dolentes. Són una minoria, doncs, els que pensen que les comunicacions ja estan bé.

Resta dir, d'altra banda, que la visita institucional a la Franja finalitzarà a Montanyana, on els representants del Govern d'Aragó esmentats més amunt supervisaren els treballs de rehabilitació que s'estan duent a terme en aquesta encisadora població d'arrels medievals.

A qui ho pugui fer

■ Josep Mauri

A l'editorial del juny de TdF es reivindica la incorporació de la Franja a les celebracions de l'any Verdaguier "per reparar a les nostres terres l'absència de l'obra del poeta, tot preguntant *qui en sap res? on hi ha carrers?* Però si la cara d'aquesta moneda del desconeixement és tan negativa, la creu no és pas més positiva. Perquè quin coneixement es té a Catalunya, i concretament a Barcelona, de la Franja? Només cal donar una ullada a la seua guia de carrers. Res de Franja, Llitera, Baix Cinca o Matarranya. De la Ribagorça, sí. Hi ha una sola placa on posa "**carrer de la Ribagorça**". Però allò no és carrer ni carre-ró: un *callerís* en diríem al poble. És un ombrívol cul de sac de 10 x 3 m amb tres portes sense numeració. Una visió que, als que venim dels feréstecs i lluminosos roquissers

ribagorçans, ens fa sentir vergonya aliena. I més ara que part de l'històric comtat (part catalana) ha estat declarat Patrimoni de la Humanitat.

Barcelona ha dedicat part dels seus carrers als territoris amb què ha tingut lligams històrics, fossin o no catalanoparlants, com és ara València, Còrsega o Aragó, aquest darrer un dels més llargs i amples de la ciutat (més de 4 km). I, tot i que hi trobem un curt carrer Fraga (100 m), res de Vall-de-roures o Benavarri. Sí que hi ha un carrer Tamarit (1 km), però, encara que les plaques no diuen res més, no és un homenatge a la capital de la Llitera sinó a Francesc de Tamarit, heroi al costat d'en Pau Clarís en les lluites contra els Borbons (Felip IV i V). També hi trobem un carrer Entença, sense aclariments, però és dedicat a Berenguer

Vista aèria del carrer Aragó de Barcelona

d'Entença, cabdill dels almogàvers i al seu llinatge, originari, això sí, del poblet d'Entença (quatre o cinc cases), agregat a Benavarri.

I és per tot l'exposat fins ací al lector **que pugui fer-ho** que

intercedeixi davant el propi ajuntament per subsanar, ací i allà, aquest desconeixement entre veïns, que compartim, a més d'història i llengua, rebost, aigua i llum, hortes, rius i pantans.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Col·leccions

■ Ramon Sistac

Quan, batuts i blaïts després de la dura jornada laboral, cedim a un impuls clarament autodestructiu i ens escarxofem i arre-papem al sofà de casa, armats només amb el mortífer comandament a distància, ens exposem a traspassar els límits del món conegut i a entrar per la via directa en els dominis remots de la dimensió desconeguda. En efecte: a més dels amenaçadors embats del discurs polític subliminar, del que no n'és gens de subliminar, de la propaganda abusiva, de la violència banalitzada, de la perversió lingüística, de la magnificació de polítics impresentablement mediocres, de la demonització de les perifèries i de l'apologia del cretinisme, coses a les quals poc o molt ja estàvem avesats, hi hem d'afegir la darrera estratègia del Maligne en la seua comesa de dominar les nostres voluntats.

És així que, si teniu la santa paciència d'amorrar-vos-hi i no se us indigesten els cacaus, tindreu ocasió de comprovar que últimament sovinteja, fins a l'extrem de l'avoriment, els anuncis referents a col·leccions diguem-ne «planificades». En temps

pretèrits, d'ençà del tardofranquisme, ja havíem conegut tota sort de fascicles col·leccionables: històries, enciclopèdies, manuals de cuina, nacionalgeogràfics i rodriguezdelafuentes, etc. Fins i tot cursos, principalment d'idiomes, en diversos formats multimèdia. Però ara ja es tracta directament d'andròmines i carallades: nines pepes, cafeteres en miniatura, boletes de colors, icones russes, drapets brodats... cada setmana un, i per una mòdica quantitat (naturalment, en euros i a terminis sempre sembla menys). Una mena de todo a cien a lliuraments setmanals que substitueix el mateix concepte de col·leccionisme, que implica afecció, paciència, amor, temps i dedicació... Virtuts que no són precisament les que promou aquesta societat d'un sol ús.

No sé; em desconcerta la idea que qualsevol dia puguen anunciar col·leccions de sotanes en miniatura, pinyols de préssec de vinya decorats, fragments de la Veracreu, condons amb gust de fruites, avarques i espartenyas vigatanes... Realment, no en veig l'objectiu. I la insistència de la propaganda em fa malfiar. Em costa de creure que l'oferta s'adiga a la demanda, però la freqüència dels anuncis (a les hores de més gran audiència) em fa pensar en una operació econòmica molt important i llargament preparada. Què pretenen? Qui ho promou? Intenten de posar-nos aparells-espia miniaturitzats a dins de casa? Per controlar què pensem? Tal vegada hi ha al darrere els tentacles d'Hisenda? Massa interrogants. Realista com sóc, però, temo que pugui tractar-se de la mà negra del malvat Ben Laden.

Festes de Sant Medard 2002, patró de Benavarri

■ Enric Marquès

La XIII^a edició de la Fira de Sant Medard de l'època moderna, pues la tradició la situa segles enrera, donat la importància de la ramaderia ovina, cavallar,... del nostre país, era l'únic nexa d'unió de la gent per intercanviar productes i animals abans que l'estiu i les ramades de bestiar que

passaven per les nostres «cabaneres», pujesen cap al Pirineu: Benasc, Castanesa, Boí o la Val d'Aran. Ara tot açò ha canviat i a mida que passen els anys, lo que era un motor de l'economia, ara solament és un referent històric. La ramaderia del petit propietari va desaparèixer i les fires que eran

dedicades a este món, es queden en simples aparadors. Ara el motor vol tornar a engegar i hi ha varis sectors que comencen a ser referent de cara a millorar la nostra subsistència dintre del territori.

Enguany els dies han estat l'1 i 2 de juny, centralitzat al voltant del pavelló municipal del poble, on van poder trobar de tota mena d'articles i activitats: xerrades sobre el bestiar, artesanía, turisme, productes agroalimentaris (on el formatge, la xocolata i els embotits són els «reis» de la fira, raid de cavalls, esmorzada popular, actuacions de música tradicional, exhibició de gossos d'atura,...

Tot un ventall de possibilitats per gaudir; que de ben segur els cents de visitants que van passar pel recinte, van saber aprofitar d'estos dos dies de fira.

Uns dies plens de vida

■ E.M.

«Sant Medard, Sant Medard...
estic ja ací dalt,
per fer una paradeta,
resar-te una miqueta,
beure un tragueta,
i baixa cap al lloc,
ben aplegat,
.....»

Així pot començar el dia gran de la festa de Benavarri, un qualsevol vuit de juny, versos i pastorada dedicats al patró, recitats per xics i grans sense deixar-nos la professó i el ball els pal-i-troncs, tots actes tradicionals i que no poden faltar en la diada del sant. Varem tenir de tot en estes dies de festa, des dels balls, revistes de varietats, esports, activitats per la canalla, sopar popular..., i «la baixada de Carricotxes» que encara que no sigui un acte tradicional, ja porta quasi vint-i-cinc anys dintre de la festa, essent un dels actes que més expectació

genera d'any en any. Tot això no tindria mèrit, si no fos per les quatre gotes d'aigua que per estes dades no poden faltar (Sant Medardm és el patró dels paraigües de París i imbecador de les aigües de pluja) i que de ben segur que el nostre home del temps de TV3 i oriünd de la Ribagorça Oriental, Francesc Mauri, tindria que agafar de referència per al seu espai.

Uns dies plens de vida, on la gent es sent més «benavarrina», tant els de dintre com els de fora de la Vila que venen a passar les Festes Majors. Així hem viscut les festes, amb molta gent i bona harmonia.

De la Ribagorça Oriental al Carib o de la República Dominicana a Vinyals

La «Cimera» d'alts mandataris de la Unió Europea, Amèrica Llatina i el Carib, que va tenir lloc durant el tercer cap de setmana del mes de maig a Madrid com a seu de la mateixa i dins de la presidència espanyola d'este semestre de la UE, hem pogut saber pels mitjans de comunicació, que ens van tenir informats les 24 hores, que el president de la República Dominicana, el Sr. Hipólito Mejía, era oriünd de la Ribagorça Oriental, més concretament del poblet de Vinyals del municipi de Montanui, a la ratlla de Catalunya, tota una sorpresa!

La iaia materna era neixuda a este xic enclavament de la vall de Barravès, que té unes cinc cases (a l'hivern sols una) i que de o que era l'antiga casa pairal sol hi ha quatre pedres. Emigrats al nou continent «fent les ameriques», estos abans passats van assentar-se a l'illa caribenca i amb el pas el temps ha eixit un cap de Govern.

Durant la seva curta estància al nostre país, va voler fer una xica visita a la ciutat de Lleida, on la família encara conserva algun que altre familiar llunyà; rebuda emotiva per part del Paer en Cap de la Ciutat i d'allí continuant el viatge cap a Barcelona, Canàries, Marroc,...

Esperem que no sigui el darrer viatge que el Sr. Hipólito visiti les nostres comarques i s'apropi una miqueta més al seus orígens. A Vinyals, sempre sirà «Benvingut».

Enric Marquès

Mequinensa, cor de la lluita en defensa de l'Ebre

■ Guillem Xacon

Més de 2.000 persones es van reunir el passat 15 de setembre a Mequinensa per a mostrar la seua oposició al *Plan Hidrológico Nacional* i per demanar a les empreses hidroelèctriques una solució al problema dels sediments retinuts al llarg del riu i que no arriben al Delta, provocant el seu afonament i retrocés.

Les jornades van aglutinar diferents actes. El primer fou la tarda de divendres 14 quan l'Assemblea Ecologista de la Franja va reunir unes 350 persones per tractar la destrucció que causa el govern d'Aragó sobre el patrimoni natural i cultural de la Franja, destacant accions com la fragmentació de la comarca del Matarranya i alhora els embassaments que es projecten en aquesta conca protegida a nivell europeu però agredida impunement des de Saragossa.

Dissabte de bon matí l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig va realitzar una jornada tècnica sobre la invasió del musclezbra, posant de manifest la inutilitat de les escasses accions preses fins ara pel govern d'Aragó. Una exposició del departament de Medi Ambient de la Generalitat sobre el tema a la Sala Goya tancava la sessió. També els membres de l'Aiguabarreig van portar al llarg del migdia i la tarda de dissabte als alcaldes i regidors ebrencs a conèixer els projectes i equipaments d'aquest espai natural.

Però l'acte multitudinari fou l'organitzat per les Plataformes en Defensa de l'Ebre de Catalunya i Aragó. Així centenars de persones vingudes majoritàriament del Delta i el seu entorn, així com de l'Ara-

L'alcalde de Mequinensa, Jaume Borbon, el dia de la concentració al pantà

VICTORIA TRIGO

gó van assistir a les conferències que tingueren lloc a Mequinensa. El geòleg Antoni Canicio parlà de la regressió del Delta i el geòleg Àlvar Arasa de l'acumulació de sediments als embassaments de la conca de l'Ebre, recordant que el 99% dels mateixos queden acumulats colmatant àrees com Mequinensa i Riba-roja. Tots dos proposaren que els fangs han d'arribar al Delta i que són les hidroelèctriques les responsables. Això es va fer simbòlicament tot seguit, després de veure el vídeo «pantà de Mequinensa» els assistents es desplaçaren a la premsa per passar de ma en ma en una llarga cadena humana uns 200 quilos de llims de l'Aiguabarreig a l'Ebre que arribà l'endemà a la plana deltaica portat per la PDE. Jaume Borbon, alcalde de Mequinensa, va dir al respecte que «el que no fan les administracions pertinents l'hauré de fer naltres».

L'assemblea d'assistents aprovà les propostes de futures mobilitzacions fetes per diferents sectors de la Plataforma, entre les que destaca una Marxa al llarg de tota la Conca de l'Ebre que començarà el 30 d'octubre a Reinosa i que clourà amb una concentració el 23 de novembre a València. També es va decidir la participació a una manifestació massiva contra el PHN i el Transvasament a Saragossa el proper 6 d'octubre, que recordarà la que es va fer l'any passat entorn eixes dades amb una participació de vora de 400.000 persones.

Un dinar popular i l'actuació dels grallers 4x4 i el Cor de Mequinensa tancaren l'exitosa jornada.

L'Aiguabarreig rebrà les Jornades Europees de Patrimoni

Les Jornades Europees de Patrimoni es celebren a Europa des de 1991. L'any passat fou la regió de Walonia (Bèlgica) la que va acollir el programa amb 186 entitats i més de 600 activitats. Enguany Catalunya i per primer camí l'Aragó s'han afegit a les Jornades amb un extens programa centrat en la problemàtica fluvial. Una de les dues eixides oficials serà el vinent 5 d'octubre per a visitar l'Aiguabarreig, Mequinensa i Riba-roja i tot seguit passaran per Faió per fer la descoberta del Matarranya, el riu mediterrani millor conservat d'Europa i actualment en perill pels projectes del govern aragonès de destrucció de la llera i d'embassaments com el de Torre del Comte. L'EBA serà l'amfitriona i APUDEPA (Acció Pública en Defensa del Patrimoni Aragonès) la coordinadora general de les excursions que eixiran des de Saragossa.

El «I Festival Internacional de Poesía Moncayo»

■ Artur Quintana

Organitzat per Olifante. Ediciones de poesía, l'editorial que dirigeix Trinidad Ruiz, activa ja des de 1979, abans amb seu a Saragossa i ara a Litago, al Moncayo, s'ha celebrat el 14 d'agost d'enguany a Grisel el «I Festival Internacional de poesía Moncayo». A més de l'editorial Olifante patrocinaven el festival no menys de deu institucions –la Comarca del Moncayo, la DGA, la Casa del Traductor de Tarassona, la Diputació de Saragossa ... Han pres part en el festival els poetes guardonats enguany amb el premi «Pedro Saputo» –Chusé I. Nabarro per a l'aragonès, Àngel Guinda per al castellà i Juli Micolau per al català–, els poetes aragonesos d'expressió castellana Luisa Gómez Gascón i Gabriel Sopena, el gallec Xulio L. Valcárcel, el català Àlex Susanna –ara mig calaceità–, i s'hi han llegit poesies d'Stephen Watts; Íñigo García Ureta, anunciat al programa, no va poder assistir al festival. Els poetes han recitat els textos originals i se n'han donat versions castellanes, si s'esqueia, llegides pels

mateixos poetes o per la presentadora Carmen Sánchez. La versió castellana de les poesies d'Stephen Watts ho ha estat per la seva autora Maite Solana de la Casa del Traductor de Tarassona. Els recitals anaven acompanyats de les actuacions del Silbo Vulnerado, la Joven Orquesta de Tarassona i de Pedro Vizcaíno.

L'èxit del festival ha estat d'aquells que, com diu la dita, «ha sorprès els mateixos organitzadors». Un marc excel·lent: el castell de Grisel, recentment restaurat, i d'un nom que ja no pot ser més poètic; una bona acústica –malgrat no haver-hi micròfon; un públic atent i captivat i amb ganes grans de sentir i veure noves edicions del festival. El Moncayo, que mai no va traure el cap d'entre la nuvolada, va esperar amablement a deixar caure algun ruixat –l'acte era a l'aire lliure– fins que no es va acabar el recital, i la festa seguia, ja sota teulat, amb canapès i vins i olis del país.

A la roda de premsa que precedí el recital el poeta Àlex Susanna va remarcar l'alt interès dels festivals poètics

Poetes a la Trobada Internacional de Poesia

internacionals, tan freqüents en el passat, però que darrerament s'han anat fent rars –bufen temps d'intolerància enfront de l'altre en aquest estat. Confiem –i esperem– que continuarà el caràcter internacional en les properes edicions –se li vol una periodicitat anual– d'aquest festival, tenint però en compte que hi haja sempre presència de les tres llengües de l'Aragó. S'hauria d'evitar de totes passades que per excés d'internacionalisme manqués representació, posem

per cas, del castellà o del català en el festival.

Més suggerències? Per què no un cartell del festival en les tres llengües de l'Aragó? –el cartell d'enguany era monolingüe castellà. I que els poetes d'expressió no castellana recitessin sencers els versos en la llengua pròpia, sense que per una suposada cortesia o per temor al rebuig se posen a recitar, després d'una presència merament simbòlica de la pròpia llengua, la versió castellana.

Jordi Brotons, premiat al concurs de cobles aragoneses en llengua catalana

El barceloní resident a Saragossa, Jordi Martínez Brotons, ha guanyat per segona vegada el premi a la millor col·lecció poètica del Concurs de Cobles Aragoneses en Llengua Catalana «Pilar 2002» que anualment organitza, des de fa ja cinc anys, l'Ajuntament de Saragossa.

El premi va ser atorgat per unanimitat després d'una perllongada discussió entre els membres del jurat sobre si els poemes devien ajustar-se a la concepció mètrica tradicional de les cobles o si s'acceptaven estructures innovadores. La col·lecció premiada, titulada *Un mar de cobles*, destacava, en opinió del jurat, «per la seua qualitat del llenguatge, la senzillesa temàtica i el lirisme poètic».

El premi a la millor cobla el rebé Laura Satué Catalán, de Nonasp, dins de la seua col·lecció *Patrons i Tradicions*. El primer premi a la millor col·lecció en llengua aragonesa fou per a l'Ana Tena Puy, de Graus (Ribagorça), i el de llengua castellana el guanyà Miguel Àngel Yusta Pérez.

GALERIA DE PERSONATGES

Fernando Jove Bayarri, fundador de la Penya Quinielística de la Franja «La Franja és coneguda per tot Espanya gràcies a les travesses de la nostra Penya»

■ D. Sarrau

Qui això afirma amb una ampla mitja rialla, assegut al seu despatx, davant d'un imponent ordinador i d'uns aparells de fotografia que transmeten directament la nostra imatge a la computadora, és Fernando Jové Bayarri, que fa gairebé 6 anys va decidir, juntament amb Víctor Bonet Guiu, crear la penya el nom de la qual encapçala aquest article. Aquests dos franjolins, de mares fragatines i pares catalans —«a mí em van portar a nàixer a Seròs, però sóc de Fraga»—, no tenen altra eina que Internet i afirmen orgullosos que és de les millors i de les més premiades a tot l'Estat. Efectivament, amb els premis els ha arribat la fama que pretenien. «Ens sentim totalment

identificats amb el nom de **Franja**, l'hem fet nostre i l'estem fent arribar a tots els racons d'Espanya... i de l'estranger», rebla Fernando tot satisfet. S'han anat donant a conèixer poc a poc i, actualment, els seus 60/80 socis *foranis* procedeixen de llocs tan diferents com la Unió Europea —Bèlgica, Portugal— o Amèrica del Sud —l'Argentina—. N'avalen la trajectòria més de 37.000 visites al seu correu electrònic (<http://lafranja.com>) a què tothom que estiga interessat pel tema pot acudir. «També és un objectiu d'aquesta entrevista convidar a participar a qui vulga». Encara que la millor propaganda és la rendibilitat. Diferents premis de més de 500.000 euros i el més gros,

de 170.000.000 de pts, ho confirmen. Tot a repartir equitativament entre els socis. «La base de la nostra penya és l'ètica i la seguretat: els nostres socis han de guanyar», afirma Fernando, que anteriorment havia eixit escarmentat d'altres penyes que, *casualment*, mai produïen beneficis. Les apostes les fan amb un sistema propi —més secret que la fórmula de la Coca-cola— però efectiu, millorat —aclareixen— amb programes informàtics de travesses que, d'uns anys ençà, han evolucionat molt i a bé, amb l'assessorament dels nostres dos protagonistes. Quan al capdavant de la conversa, hom li pregunta per la més que suposada afecció al futbol, respon Fernando, aquesta vega-

da amb una sonora rialla: «Víctor sempre ha tingut passió pel futbol però pel que em respecta, ja et pots creure que, quan vaig començar, no m'agradava...suposo que per això mateix encertava...».

TOT ENSENYANT LES DENTS

Cegonyes i lledoners

■ Esteve Betrià

Quan fa gairebé trenta anys, bona part dels mequinensans van haver d'abandonar el seu poble i traslladar-se a un de nova planta, un quilòmetre Segre amunt, poques coses de l'antiga vila van arribar a la nova. Vull dir, poques coses materials d'un cert volum. Faig referència, en concret, als elements característics de l'arquitectura popular i ornamental d'un vell nucli urbà com era Mequinensa (i Faió) en aquell temps. La major part d'aquests elements van anar a parar a rebotigues d'antiquaris i brocanters de Lleida, Barcelona o Saragossa, en transit cap a les segones residències dels habitants de les ciutats àvids de natura i passat. Molts d'altres d'aquests materials van ser colgats per pedres, teules i toves i mai més se n'ha sabut res. En el millor dels casos alguns elements es van salvar i encara els podem trobar repartits pels masos i masets del terme municipal de Mequinensa en forma de portes de fusta vella i reseca, barandats de ferro treballat o fregadores de marbre esportellat, un seguit d'estris que tenen un clar origen urbà. La nova Mequinensa demanava materials ornamentals i arquitectònics més nous, pràctics i sense ús ni passat. També a la vella Mequinensa es van quedar els espais archi-

tectònics conformats per corrals, angorfes i canyos; a la nova vila no hi ha res d'això: patis, terrasses i garatges en són els substituïts (naturals?). Però tot això no ho lamento, si més no en alguns casos, només ho constato.

Ara diuen que en un dels poquíssims edificis que encara resten dempeus de la vella Mequinensa s'hi vol recrear un habitatge, i el seu utilatge habitual, per fer-nos idea de com era una casa mequinensana normal i corrent de fa trenta o quaranta anys. Ja veurem.

Però no només van canviar l'emplaçament i la configuració de Mequinensa, amb la inevitable desaparició material que he intentat descriure fins ara, sinó que molts elements de la natura també han variat en els trenta últims anys. Gairebé tota la fauna piscícola d'aquells temps ha desaparegut, com també una part de l'ornitològica. Però no tingueu por, que no parlaré de les anguilles, els barbs, les madrilles o els burrets de fa trenta-cinc anys, sinó d'una cosa més senzilla, encara que, per mi, prou significativa. Es tracta del retorn —millor dit de la instal·lació— aquest estiu, com si encara estessen en la vila vella, d'un niu de cegonyes al capdamunt de l'església parroquial de Mequinensa. No sé si en anteriors estius ja s'hi havien aposentat cegonyes en aquest punt, o en un altre, del nou nucli urbà de Mequinensa; si ho havien fet no m'hi havia fixat. Com tampoc m'havia fixat fins ara que a les quatre puntes de les remodelades places de Mequinensa hi ha plantats magnífics lledoners. Vet ací dos elements, cegonyes a l'església i lledoners pels carrers, que per uns moments em retornen a trenta-cinc anys enrere.

L'Escola Catalana de la Festa a Horta

■ Carles Sancho

A Horta de Sant Joan, a la veïna comarca de la Terra Alta, es va celebrar la setmana del 21 al 28 de juliol el VI Curs de Jocs tradicionals dins les activitats de l'Escola Catalana de la Festa –FestCat 2002– que havia començat la setmana anterior a Llívia en el Campus de Cultura Popular. Els continguts del Curs de Jocs Tradicionals es divideixen en diferents àrees: joc i territori, joc i escola, joc i lleure, la joguina i el joc i les noves tecnologies, on hi participaren diferents especialistes en cada camp i està coordinat per Carme Queralt, Pere Lavega, Toni Costes i Víctor Baroja tots ells membres del Grup de Treball de jocs tradicionals de CPCPTC. En el curs d'enguany hi van participar més d'una trentena d'alumnes, on hi havia també alguns del Matarranya: universitaris, profes-

sors i mestres, dinamitzadors culturals, educadors... A més de les activitats formatives, reconegudes per la Universitat d'Estiu de les Terres de l'Ebre com a crèdits de lliure elecció, en té d'altres de complementàries, tant o més interessants, com són la descoberta de l'entorn i dinamitzar la participació de la vila d'Horta en el FestCat. Sobretot a través de la festa de cloenda que es fa a la plaça major on es convoca a tota la població i on s'organitza un gran espectacle: capgrossos, gegants, grallers, cucanyes, jocs de carrer, actuacions musicals, danses...

Una novetat d'aquest any ha estat l'edició gràfica i sonora del treball de recerca *La banda sonora del joc*, una recopilació de cançons de joc representatives de tots els territoris de parla catalana interpretades pels mateixos alumnes del curs, acti-

vitat coordinada per Miqui Jiménez, Víctor Baroja i Marta Pascual.

L'Associació Cultural del Matarranya va participar per segon any consecutiu en el FestCat. Vam dur els alumnes a Calaceit on ens esperaven José Bengochea –recopilador de jocs populars a través de la revista local de la vila– i Amadeo Gimeno que ens van explicar jocs tradicionals que ells jugaven de menuts i, inclús, hi vam poder jugar: a les xapes, al torn, a les birles, al marro, a saltar pilonets... L'Amadeo ens havia preparat per a l'ocasió unes magnífiques birles i els corresponents birlots fets a mà per ell mateix de fusta de carrasca a la manera tradicional del Matarranya. Durant tota la tarda vam estar jugant en diferents colles a birles i atenent les detallades explicacions que sobre el joc

Horta de Sant Joan a la Terra Alta

ens donaven l'Amadeo i el Víctor Baroja. Vam passar una jornada que es va fer molt curta per la gran motivació de l'alumnat i per l'entusiasme dels informadors i quasi no ens va quedar temps per visitar Calaceit, que era un altre dels nostres objectius del curs: conèixer el joc i el territori on s'hi juga.

SOM D'EIXE MÓN

Agressions

■ Francesc Ricart i Orús

Ja ho tinc en compte: una agressió sovint depèn –com en tantes altres coses– de l'apreciació subjectiva. A continuació enumeraré actes que considero agressius d'acord amb la meua subjectivitat, és clar, sense gaire temor a equivocar-me en ficar-me en la pell dels agredits.

Temps de pluges, agressions indiscriminades amb uns damnificats coneguts a les nostres comarques: els pagesos que han perdut gènere i preu; uns pagesos que en molts casos ja havien vist maltractada la collita d'olives aquest hivern passat.

La **cimera de Johannesburg**, a l'altre costat (del món i de les coordenades) amb un col·lectiu planetari que ha estat agredit històricament i que clama per no continuar-ho sent: es tracta dels pobres de la Terra que volen deixar de ser objecte d'atenció d'onegés per esdevenir gènere humà captador de justícia històrica.

Em ve al cap –i a la retina– la notícia relacionada amb el desnonament dels **grangers blancs de Zimbabwe** i com el president Mugabe els empeny a deixar les hisendes: no hi veieu una gran

ironia històrica? Agressors agredits per agredits de tota la vida.

I la historieta de l'illot de **Perejil**? Una agressió a l'ètica i a l'estètica i entengueu-ho com vulgueu.

La sempiterna agressió de l'organització armada ETA que va sumant morts d'una manera injusta, provocant agressions col·laterals –l'aplicació de la llei que anunciàvem a l'últim número– que han de marcar un futur incert al País Basc on tots els colors del verd ben segur que destenyiran de la mala llet.

Hi ha agressions ordinàries, diàries i televisades, que de tan repetides perden agressivitat i capacitat d'empenyament, em refereixo a les notícies dels accidents laborals (**AGRESSIÓ**) i a les de les víctimes dels accidents del trànsit de cap de setmana.

I acabo: la ruptura dels vidres de la seu del **Casal Jaume I** de Fraga també és una agressió; o, si més no, a la gent del Casal i a un servidor ens sembla una agressió amb tota la mala bava (ja avisava amb allò de la subjectivitat). Per si no ho podeu veure, sapigueu que, en resposta a la malmesa, hi ha penjat un cartell a l'entrada del Casal que és un cant a la raó i una sulfatada contra els agressors i contra totes les agressions d'aquesta penya: *Els qui no volen que es parle, s'escriga i es pense en català són els mateixos que no volen que es parle que s'escriga i que es pense.*

Ep!, per poc que no ho arribo a fer notar: totes aquestes agressions han passat aquest estiu i són reals, vaja!, tant com que vostès també se les sabien i potser algunes també les han patides.

Ànims i que tinguem un bon curs!

La Residència d'Estudiants de Catalunya (1921-1939)

■ Virgili Ibarz

Entre les institucions que va fundar la Generalitat de Catalunya durant la República, la Residència d'Estudiants de Catalunya n'és una de les més interessants al temps que com poc coneguda. Lligada als esdeveniments històrics del país, va tenir tres etapes: la primera, durant els anys de la Mancomunitat; la segona, sota la Dictadura de Primo de Rivera; i la tercera, des de la caiguda de la Dictadura i durant el govern de la Generalitat.

La primera Residència d'Estudiants de Catalunya fou fruit del segon Congrés Universitari Català, de 1918 i s'inspirà en la que des de l'any 1910 funcionava a Madrid. La Comissió de Cultura del Congrés va crear un patronat autònom, presidit per August Pi i Sunyer., que es va encarregar de l'organització d'una residència per a estudiants. L'ajuntament de Barcelona va concedir-li una subvenció de 50.000 pessetes. L'estatge s'instal·là en una torre de Sant Gervasi voltada de jardins. El seu primer director fou Miquel Ferrà i la inauguració tingué lloc el 20 de desembre de 1921.

Amb la implantació de la Dictadura, el setembre de 1923, comencen les dificultats per a la Residència. L'ajuntament li retirà les subvencions i en la sessió de 16 de novembre de 1929 la Junta Directiva no tingué altra alternativa que acordar el seu tancament.

La residència de la dictadura

L'any 1929, la Diputació de Barcelona destinà a residència d'estudiants l'edifici construït expressament per a l'Escola

d'Agricultura, situat en el recinte de l'Escola Industrial. Les obres d'adaptació de l'edifici començaren l'any 1928.

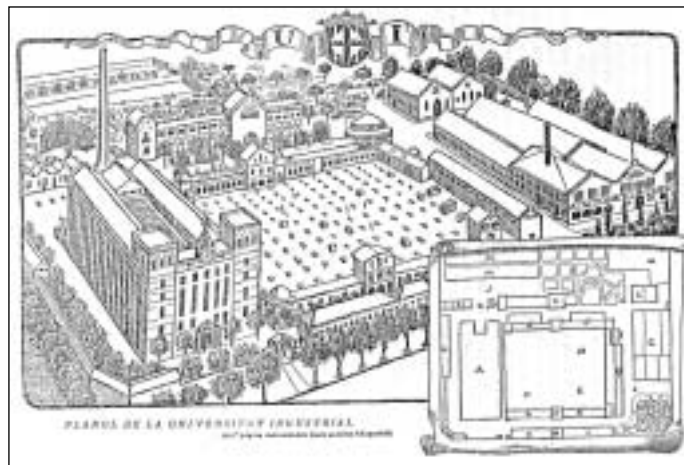
El 21 de març de 1929 fou creat per real ordre el Patronat Local de Formació Professional de Barcelona. A més de les escoles, la real ordre incloïa una residència per a estudiants. En fou nomenat director el militar Francisco Allona Aizpurúa, i intendent Joan Castañer i Vallès. El 15 de maig de 1929 s'inicià el funcionament de la Residència d'Estudiants. El preu de la pensió mensual és de 300 pessetes, amb inclusió de l'habitació, dinar i sopar, i ús de les dependències i parcs d'esport. El preu de l'habitació doble és de 270 pessetes. En ingressar cal abonar 75 pessetes pel material.

La residència de la Generalitat

En la nova Diputació es constituí un Patronat encarregat del funcionament administratiu. A partir d'aquest moment es va emprendre una reforma general de la Residència. Com a nou director es va pensar en l'home que havia dirigit la primera Residència d'Estudiants de Catalunya, Miquel Ferrà.

Les dimensions de l'edifici –sostres de 4 metres d'alt, habitacions de 4,25 per 5 metres– resultaven excessives per a un estatge concebut més de cara a la funcionalitat. Fou en aquestes dependències que va tenir lloc l'Escola d'Estiu per a mestres a partir de l'any 1931.

El primer de juny de 1933 és decretada l'autonomia de la Universitat de Barcelona i el

primer d'octubre de 1934 és inaugurada la Residència d'Estudiants de la Universitat Industrial. En aquest primer curs de funcionament hi hagué una trentena d'estudiants.

Entre els serveis oferts als estudiants estava el d'Intercanvi, que tenia establert amb les Residències d'Estudiants de la Junta para Ampliación de Estudios de Madrid, França, Bèlgica i països d'Amèrica. Facilitava matrícula gratuïta per als cursos de llengües modernes dels respectius països, oferia, per a ús temporal, tendes d'acampada, llits, material de cuina i material esportiu.

Segons un fascicle publicat pel servei d'Informació de l'IASUE «La Residència disposa de seixanta places, de les quals quinze són destinades a becaris. El preu de la pensió és de 225 pessetes mensuals per als residents que hi sojornin tot el curs, i de 750 per trimestre. El preu per dia és de 8,50 pessetes».

En esclatar la guerra civil, força estudiants hagueren d'incorporar-se al front. Amb tot, la vida a la Residència seguia, i també les activitats. L'any 1937 la Residència publica

semples llibres de poemes de Joan Vinyoli i Joan Teixidor. El 1938 publica un llibre de Marià Manent i un altre de Bartomeu Rosselló. Aquests volums anuncien obres en premsa de Gabriela Mistral i de J. Canedo, i en preparació obres de Riba, Carner, Foix, Alomar, Espriu, Martí de Riquer, Serra-Baldó, Joan Oliver i altres.

Segons l'historiador Pierre Vilar, un dels residents: «El que m'impressionava més era la reunió de gent diferent; a la Residència d'Urgell era interessant la confrontació d'estudiants de molts països, de maneres de pensar diferents»

Una vegada més aquest esperit havia de ser tallat bruscaament. En una «Memoria» escrita l'any 1944 llegim que el 26 i 27 de gener de 1939 «fue ocupada la Universidad de Barcelona por las Gloriosas Tropas Nacionales, instalándose en la Residencia». El 28 de gener es disposa per decret la suspensió del règim d'autonomia de la Universitat de Barcelona. La Diputació de Barcelona es fa càrrec de la Residència, la qual es trobava, segons la citada «Memoria», «en estado lastimoso».

PUBLICACIONS 2002

Adscrita al

Instituto de Estudios Turolenses
Excm. Diputación Provincial de Teruel

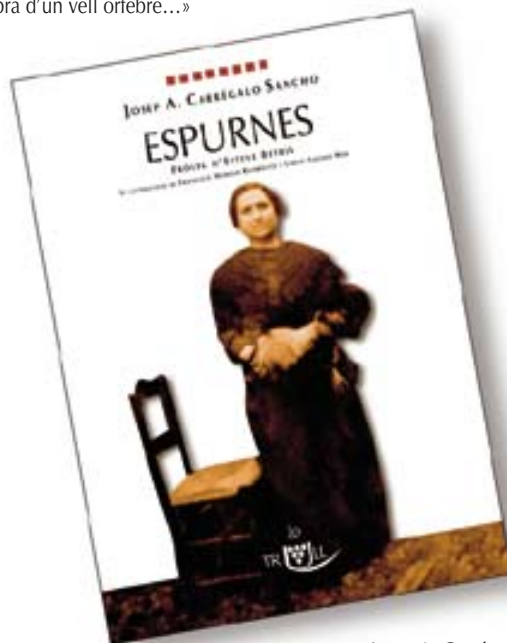
EPISTOLARI DE DESIDERI LOMBARTE

edició a cura d'Artur Quintana
Lo trull, 8

«La correspondència que ens convoca és un corpus insubstituïble i bàsic per a apropar-se a aquest home actiu, entusiasta, extraordinàriament il·lusionat en els seus treballs literaris i en les seues lluites culturals per aqueix racó del Matarranya, que ha resultat ser, com tots els enclavaments molt concrets i, a la vegada, universalitzadors, tot un símbol».

«Espurnes, a més de representar una fita de la narrativa en català al Matarranya és també, cosa encara més significativa, una col·lecció d'històries molt ben trabades, que deixen entreveure com han estat cisellades sense urgències, treballades paraula a paraula, com si es tractés de l'amorosa obra d'un vell orfebre...»

Josép A. Carrégal Sancho
ESPURNES
Lo trull, 11

DISC D'HOMENATGE A DESIDERI LOMBARTE

*Quico el Cèlio, el Noi
i el Mut de Ferreries*

SOM GENT DEL MATARRANYA

Túrnez & Sesé

UNA PEDREGADA EN SEC
TRIST JOC
MILS D'AMORETS
LA BUGADERA

Jean-Pierre & Mallén

TANKAS D'ESTAR PER CASA
GUST AMARG
I JO, QUÈ SÓC?
SETANTA QUILOS PER A MAL

Los Draps

ELS MAQUIS

Miquel Blanc

ME N'ANIRÉ
L'INVERN DELS LLETRAFERITS

Coral de Beseit

RIU LA PERDIU

Duo Recapte

XARRADURIES
LO ROMANÇO D'AQUELL HOME
QUE NO VA SABER TROBAR
EL CASTELL

Comandes: associació@matarranya.com / www.matarranya.com/ascuma / Tel. 978 85 11 52